

Tillsyn av verksamheter med piercing, tatuering och fotvård

Nedanstående text är sammanställd från

Socialstyrelsens broschyr ”Piercing och tatuering”

Socialstyrelsens handbok om Yrkesmässig hygienisk behandling, 2006.

Anteckningar och kursdokumentation från Socialstyrelsens utbildningsdag om tatuering och piercing den 8 november 2011.

Telefonsamtal med smittskyddsläkare Åsa Melhus, Uppsala.

Då texten nedan delvis hämtas från Socialstyrelsens material står det i ursprungsversionen ”bör”, vilket är Socialstyrelsens normala sätt att skriva. Arbetsgruppen anser dock att i flertalet fall ska ”bör” tillämpas som ett ”ska-krav”, varför detta är ändrat i texten.

Hälsorisker

Att pierca eller tatuera sig innebär alltid en hälsorisk eftersom kroppens eget skydd i form av hud eller slemhinnor punkteras. Några oönskade effekter av tatuering och piercing kan vara olika slags infektioner, allergier, skador i munhålan eller ärrbildningar. För att minimera hälsoriskerna vid piercing och tatuering är det viktigt att ha goda hygienrutiner. Det är också viktigt att du som tatuere kontrollerar att det inte finns några farliga ämnen i tatueringsfärgen. Tatuering och piercing bör inte ske vid vissa sjukdomstillstånd eller vid medicinering. Vid osäkerhet kontakta läkare eller tandläkare

Risker för smittspridning

Det finns olika vägar för smittspridning:

- Direkt kontaktsmitta – när bakterier överförs genom hudkontakt mellan olika personer.
- Indirekt kontaktsmitta – när bakterier överförs genom dåligt rengjorda händer, instrument och kläder.
- Blodsmitta – när smittämne från blod, direkt eller indirekt, förs in i och via vävnad/blodsystem.

Hepatit och hiv är exempel på infektioner som kan överföras via blod eller andra kroppsvätskor. Smittan kan överföras till den som sticker eller skär sig på använda kanyler eller instrument om den som piercats/ tatueras är smittad. Smittan kan också överföras från en smittad person om samma instrument eller kanyl används till andra personer utan att rengöras, desinfekteras och steriliseras vid varje tillfälle. Smittan kan även på liknande sätt överföras till kunden från en smittad person som utför tatuering/piercing.

Infektioner

En infektion kan uppkomma om bakterier från hudens yta förs ner i de djupare hudlagren. Infektioner kan dock förebyggas genom god handhygien, huddesinfektion och att desinficera och/eller sterilisera instrument.

Nickelallergi

En vanlig allergisk reaktion vid piercing och tatuering är nickelallergi. Allergin orsakas av intensiv hudkontakt med föremål som avger nickel, t.ex. vissa smycken, klockor, knappar och glasögon av metall. Nickelallergi kan leda till eksem med rodnad, svullnad, blåsor, sprickor och klåda. Allergin ökar risken för handeksem, som kan påverka arbetsförmågan och livskvaliteten. Allergin är livslång. Det finns bara ett sätt att förebygga nickelallergi – genom att undvika hudkontakt med föremål som avger nickel.

I EU finns gemensamma regler för hur mycket nickel som får avges från piercingsmycken och örhängen. För smycken som är avsedda att användas vid piercing och håltagning är gränsvärdet 0,2 mikrogram per cm². Det gäller såväl själva läkesmycket som den ring eller det örhänge som ska användas. Smycken i kirurgiskt stål är säkrast.

Allergisk och andra risker med tatueringfärg

Det har visat sig att kemiska ämnen i tatueringfärger har orsakat allergier, t.ex. i form av eksem. Risken att få eksem på grund av tatueringfärg är dock liten.

Det kan också förekomma ämnen med andra hälsofarliga egenskaper, t.ex. har tatueringfärg i vissa fall visat sig innehålla blyföreningar som har flera farliga egenskaper, bl.a. fosterskadande. Var därför särskilt uppmärksam på tatueringfärger som innehåller farliga metallföreningar (salter) av t.ex. kvicksilver, krom, kobolt eller kadmium.

På senare tid, i Holland, har också uppmärksammats att tatueringfärger innehållit bakterier som kan orsaka infektioner.

Information till kunden

Det är viktigt att lämna information till kunden om hälsoriskerna. Många utövare av yrkesmässig hygienisk behandling lämnar skriftlig information om eftervård till kunden. Detta ger kunden en möjlighet att ta till sig informationen i lugn och ro efter behandlingen. Eftervård är viktig för att minska risken för följdinfektioner, skador i munnen, ärrbildning och allergier. Efter tatuering och piercing accepteras man inte som blodgivare förrän efter sex månader.

Åtgärder för god hygien och hälsa

En god hygien är en förutsättning för begränsning av smittrisker och andra olägenheter för människors hälsa.

Personlig hygien

Kontaktsmitta med händerna är den viktigaste av alla smittvägar. Direkt kontaktsmitta från ett infekterat sår, en nagelbandsinfektion eller dylikt utgör den allra största smittriskan men indirekt kontaktsmitta har också mycket stor betydelse.

Socialstyrelsens allmänna råd om yrkesmässig hygienisk verksamhet omfattar hygienrutiner till skydd för kunden. Eftersom goda hygienrutiner även är viktiga för den som arbetar med hygienisk verksamhet omfattas sådant arbete av föreskrifter från Arbetsmiljöverket.

God handhygien är en viktig hygienrutin. Genom handtvätt tas den synliga smutsen bort och antalet mikroorganismer reduceras. Vid tvättning av händer är det viktigt att den utförs noggrant. Det kan vara lätt att glömma bort att tvätta t.ex. tumvecket eller handryggen.

Desinfektion av händerna innebär en effektivare reduktion av mikroorganismer och kan därför vara lämplig att utföra ofta, speciellt vid arbete där smittriskerna är större. Handdesinfektion behöver inte föregås av tvätt om händerna inte är synbart smutsiga.

Personal som utför behandlingar där det finns risk för blodsmitta ska desinfektera händerna innan ingreppet samt använda skyddshandskar av engångstyp. Desinfektion av händerna och användning av handskar rekommenderas vid alla typer av hygienisk behandling där det är viktigt att tillräcklig renhet uppnås. För att ytterligare minska risken för smittspridning ska händerna desinfekteras även efter ingreppet.

Desinfektion med s.k. handsprit, d.v.s. alkohol (etanol 70 volymprocent eller propanol 60 volymprocent) med tillsats av återfettningsmedel, är det effektivaste sättet att avdöda de mikroorganismer som förorenat händerna och är samtidigt skonsamt mot huden.

För att uppnå ett gott resultat erfordras att man tar rikligt med desinfektionsmedel och att medlet kommer åt överallt på händerna och helst en bit upp på underarmarna. När medlet har dunstat och huden känns torr har full effekt uppnåtts.

Täta tvåltvättningar och användning av desinfektionsmedel kan torka ut huden. Därför är det lämpligt att huden regelbundet återfettas för att inte det egna infektionsskyddet skall förstöras. Handsprit har en återfettande komponent och torkar inte ut huden så mycket.

För att uppnå tillräcklig renhet ska skyddshandskar av engångstyp användas. Skyddshandskar används exempelvis för att

- undvika förorening av händerna vid direkt kontakt med sårsekret eller blod,
- kraftigt reducera antalet tillfälliga smittämnen som hamnar på händerna, samt
- minska risken för att blodsmitta skall överföras till personalen.

Handskarna måste bytas mellan behandlingarna. Det går inte att desinfektera eller återanvända handskar. Handskar går lätt sönder och händerna kan förorenas när man tar av handskarna. Det är lämpligt att man desinfekterat händerna såväl före som efter användning av skyddshandskar.

Den som arbetar med yrkesmässig hygienisk verksamhet ska använda särskilda arbetskläder. För att minska risken för smittspridning ska arbetskläderna förvaras på arbetsplatsen, åtskilda från de privata kläderna.

Den som utför behandling ska undvika att använda klockor eller smycken på händer och armar samt i läppar och näsa. Orsaken till det är att det finns risk för att dessa klockor och smycken

- försvårar en effektiv handhygien,
- överför smitta via händerna, eller
- förorsakar skador på huden.

Det är olämpligt att arbeta med hygienisk verksamhet om man har sjukdom eller sår som kan innebära risk för spridning av smitta till kunden. Socialstyrelsens allmänna råd tar upp dessa aspekter. Enligt smittskyddslagen kan en person som bär på eller misstänks bära på en allmänfarlig sjukdom få speciella förhållningsregler av läkare. Dessa kan t.ex. avse inskränkningar gällande arbete eller deltagande i viss verksamhet.

Desinfektion av kundens hud och slemhinnor

Hud eller slemhinna som skall penetreras måste vara ren och fri från sår. För att undvika risk för att bakterier på ytan förs ned i djupare hudlager och där orsakar infektion behövs desinfektion.

Använd ett alkoholbaserat medel, t.ex. klorhexidinsprit 5 mg/ml (0,5 %). Observera att klorhexidin och klorhexidinsprit inte är samma sak. Det är viktigt att det finns alkohol i produkten. Vissa personer kan reagera med hudrodnad på dessa medel, och då kan du i stället använda 70-procentig etanol. Etanol håller inte huden ren lika länge som klorhexidinsprit.

Vid desinfektion av slemhinnor kan endast vattenlösningar av klorhexidin i låg koncentration, 0,1 procent, användas på grund av slemhinnornas känslighet. Den antimikrobiella effekten av en sådan lösning är inte klargjord, men det är den metod som rekommenderas tills vidare. Desinfektionen måste föregås av noggrann rengöring med vatten och mild tvål.

Vid piercing i tungan kan desinfektion göras genom att kunden sköljer munnen med antibakteriellt munvatten.

Rutiner vid ingreppet

1. Sprita händerna och låt dem lufttorka.
2. Ta på handskar.
3. Tvätta piercing-/tatueringområdet med desinfektionsmedel och lufttorka.
4. Pierca/tatuera.
5. Torka bort eventuellt blod runt det tatuerade/piercade området.
6. Ta av handskarna.
7. Sprita händerna.

Använd alltid skyddshandskar för engångsbruk vid kontakt med kundens kroppsvätskor, t.ex. blod eller saliv. Risken för blodsmitta minimeras genom att du arbetar så blodfritt som möjligt. Ett sätt att minska blödningen vid piercing är att använda tunna nålar. Vid tatuering kan du minska blödningen genom att inte tatuera under för långa tidsperioder. Förvara smycken som du kommer att använda vid håltagning i steril förpackning.

Var även noga med hygien när du använder färglösningar. Återanvänd aldrig färg som hållts upp från större förpackning. Om färgkopparna är i plast tål de inte att köras i en torrsterilisator (smälter, men kan köras i autoklav). Kopparna behöver inte vara sterila, men höggradigt rena. Kopparna bör vara förpackade styckvis eller i vart fall portionsvis per kund. Om kopparna ligger i en större förpackning, där man tar kopp för kopp är risken stor att man smutsar ned övriga koppar i förpackningen. Om man använder pincett för att ta upp koppen är det viktigt att pincetten desinficeras till varje kopp.

Att fylla i färg i en kopp är en hygienisk risk, då det kan stänka färg från koppen upp på flaskan när man fyller i ny färg. Har kunden då en blodsmitta, finns den i koppen och sedan också på flaskan. Om man behöver fylla på mer färg, så ska man därför samtidigt ta en ny kopp.

Praktiska tips

Alla typer av verksamhet:

- Använd rena arbetskläder. Arbetskläder måste tvättas ofta. De bör vara av ljus material.
- Använd och förvara arbetskläder och skyddsförkläden enbart på arbetsplatsen.
- Använd inte ringar, klockor eller armband eller piercade smycken i näsa, mun eller läppar.
- Se till att naglarna är kortklippta.

- Tvätta händerna vid synlig smuts, efter toalettbesök, mellan varje arbetsmoment och i övrigt vid behov.
- Använd flytande tvål och pappershanddukar vid handtvätt.
- Desinfektera händerna före varje moment av rent arbete och efter varje moment av smutsigt arbete.
- Den som själv är infekterad bör inte behandla kunder utan att först konsultera läkare.

Verksamhet med risk för blodsmitta:

- Ta innan behandlingen reda på om kunden har några sjukdomar, överkänslighet eller annat som gör att behandlingen inte bör utföras. Kontakta läkare vid osäkra fall.
- Lämna information, helst skriftlig, till kunden om hälsorisker och lämplig eftervård.
- Använd skyddshandskar av engångstyp.
- Tvätta och desinfektera händerna före handskar tas på och efter det att de tagits av.

Rengöring, desinficering och sterilisering av instrument

En fullständig smittrening av instrument och arbetsverktyg sker i tre steg: rengöring, desinfektion och sterilisering.

Rengöring

För instrument, redskap och produkter som vid normal användning endast berör intakt hud och ej slemhinna eller skadad hud räcker en noggrann rengöring. Rengöring innebär att all synlig smuts avlägsnas. Rengöring av instrument och redskap sker vanligen genom diskning med diskmedel och varmt vatten. Man kan även använda en s.k. spoldesinfektor. I en sådan går temperaturen snabbt upp till 93–95 °C under några sekunder. Därefter sker en sköljning med varmvatten. Instrumenten är rena, men inte desinfekterade. Även föremål som sedan skall desinfekteras eller steriliseras måste rengöras. Noggrann mekanisk rengöring är en förutsättning för en lyckad smittrening. Smuts, fett, hud- eller blodrester kan avsevärt minska effekten av de efterföljande smittreningstegen. Vid misstanke om smittrisk kan det vara lämpligt att använda desinfektion såväl före som efter den mekaniska rengöringen.

Många verksamheter använder ultraljudstvätt. De fungerar genom att vibrationer med frekvenser över 18 kHz (ultraljud) alstras i ett vätskebad. Om dessa ljudvågor får påverka en vätska bildas det miljontals små vakuumbåsor i vätskan. Vakuumbåsorna imploderar och skapar på detta sätt effektiva tryckstötter i vätskan. Denna process kallas kavitation och det är den som används för att ta bort smutspartiklar som sitter på objekt som doppas ner i ett ultraljudsbad.

Ultraljudskavitationen avlägsnar snabbt och grundligt smutspartiklar från objekt som skall göras rent. Med ultraljud når rengöringsprocessen ner i sådana hål, ojämnheter och repor som inte går att komma åt med traditionella rengöringsmetoder. Metoden är skonsam genom att den eliminerar små skador och repor som kan förekomma på ytskiktet på de objekt som behandlas. Ultraljudstvättar har dock en begränsad livslängd och om de låter mycket bör deras funktion kontrolleras. Man ska också komma ihåg att ultraljudstvätten endast är en avancerad rengöringsmetod, instrumenten blir inte höggradigt rena.

Desinfektion

De produkter som kommer i beröring med skadad hud eller slemhinnor utan att penetrera dem bör desinfekteras. Med desinfektion menas att man utsätter ett föremål eller en yta för en process vilken reducerar mängden bakterier, virus och svampsporer till ett så lågt antal att föremålet eller ytan blir höggradigt ren.

Med höggradigt rent menas att sannolikheten att det skall finnas levande mikroorganismer närvarande varierar från mindre än en på tusen (1×10^3) till att det finns enstaka levande mikroorganismer.

Resultatet av desinfektionen beror på typ av desinfektionsmedel, antal och typ av mikroorganismer före desinfektionen samt graden av organisk förorening.

För att desinfekterade instrument skall behålla sin höggradiga renhet måste de transporteras och förvaras så att de skyddas från föroreningar.

Desinfektion utförs med fysikaliska eller kemiska metoder.

1) Fysikalisk desinfektion åstadkoms med fuktig värme. Till desinfektion av föremål rekommenderas i första hand fysikaliska metoder. Den kan ske genom

- kokning under lock i minst 5 minuter
- maskindisk som rengör och desinfekterar samtidigt (diskdesinfektor).

I en diskdesinfektor sker först en fördiskning med uppvärmning och därefter en diskprocess i 40–70 °C med diskmedel. Efter sköljning sker en desinfektion i en temperatur på 85–93 °C. När maskinen öppnas är instrumenten höggradigt rena. Desinfektion av instrument, som används vid behandling där det finns risk för blodsmitta, bör ske i kvalitetssäkrad desinfektor, d.v.s. en diskdesinfektor, med undantag av värmekänsliga instrument som kan desinfekteras med kemiska medel.

En diskdesinfektor är en tekniskt avancerad apparat som måste kontrolleras regelbundet, t.ex. med en s.k. PCD-indikator (processkontroll). Det behövs daglig kontroll av bl.a. spolarm och desinfektionsmedel. En gång per år behöver en mer omfattande funktionskontroll göras av en servicefirma.

2) Kemisk desinfektion används för hud, ytor och för föremål som inte tål värme. Olika medel har olika användningsområden. Det är viktigt att följa tillverkarens anvisningar.

Vid utbildningsdagen den 8 november 2011 sades att val av medel för ytdesinfektion idag är en ”djungel”. Det finns inget klart regelverk som styr dessa produkter. Det är viktigt att väga desinfektionseffekt mot miljöpåverkan. I första hand rekommenderas ett alkoholbaserat medel, t.ex. isopropylalkohol med tensider. Tensiderna bryter sönder biohuden och förstärker effekten. Isopropylalkohol är ett bra val ur miljösynpunkt. Typ av medel ska väljas utifrån ytan och platsen. På ytan där man arbetar ska desinfektion ske, medan ytor längre från arbetsplatsen kanske bara behöver rengöras (inte desinficeras). Kontrollera så att det finns säkerhetsdatablad och hållbarhetsdatum.

Alkoholer har en mycket snabb effekt mot de flesta mikroorganismer. Eftersom de är flyktiga är de dock inte användbara för desinfektion av stora ytor, som exempelvis golv. För desinfektion av hud krävs höga alkoholkoncentrationer, mer än 60 volymprocent propanol eller 70 volymprocent etanol.

De mest kända oxidationsmedlen är föreningar som avger klor eller jod. Kloraminer och hypoklorit har ett brett antimikrobiellt spektrum men kan ge upphov till allergier hos brukaren. Organiska jodföreningar, jodoforer, är mindre effektiva som desinfektionsmedel men samtidigt skonsamma mot mänskliga celler.

Klorhexidin har en smal antibakteriell effekt som är pH-beroende. Medlen har en kvardröjande effekt på huden och bör användas enbart för desinfektion av hud och slemhinna. De kan inte användas för desinfektion av ytor och föremål.

Aldehyder har ett brett antibakteriellt spektrum och är speciellt lämpliga för desinfektion av instrument. Aldehyder är allergena och måste därför användas med försiktighet.

Sterilisering

Vid penetrering av hud eller slemhinna används sterila instrument och vid håltagning används sterila smycken. En steril produkt är fri från levande mikroorganismer. En medicinteknisk produkt får märkas med ordet ”steril” eller symbolen STERILE när den teoretiska sannolikheten för att en levande mikroorganism finns på produkten är lika med eller mindre än en på 1×10^6 .

De steriliseringsmetoder som finns är:

- Autoklivering, vilket innebär att materialet behandlas med mättad het vattenånga.
- Torrsterilisering, vilket innebär bearbetning med torr, het luft.
- Kemisk sterilisering, vilket innebär behandling med giftiga lösningar eller gas.
- Joniserande strålning, vilket innebär att materialen utsätts för höga stråldoser som förstör alla bakterier och andra mikroorganismer. Används vid fabrikssterilisering av engångsmaterial och kräver tillstånd från Strålsäkerhetsmyndigheten.

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör sterilisering av instrument som används vid yrkesmässig hygienisk verksamhet med risk för blodsmitta ske i autoklav, d.v.s. genom ångsterilisering. Vakuumautoklav används för sterilisering av rörformiga instrument. Det är viktigt att instrumenten rengörs och desinfekteras före steriliseringen, för att uppnå maximal steriliseringseffekt. De steriliserade instrumenten kan med fördel förpackas i speciella emballage som behåller steriliteten en viss tid. För att skilja sterilt material från icke sterilt bör indikering, t.ex. med tejp, användas och förpackningarna datummärkas.

Autoklaver

Ångsterilisering görs vid 121 °C under 15 minuter eller vid 134 °C under 3 minuter. Processens effekt beror framförallt på att tillräckligt hög temperatur uppnåtts under tillräckligt lång tid, men också på hur fullständigt luften ersatts med ånga, ångans kvalitet samt omfattningen av föregående rengörings- och desinfektionsprocess. Autoklaven ska packas lika varje gång.

Autoklaver finns av typerna B, S och N. B-autoklaver (B-process, B=big) klarar allt gods, även håliga instrument och förpackat gods. S- och N-autoklaver är av enklare typ. Vad det är för typ av autoklav står i bruksanvisningen och i DOC-dokumentet om autoklaven är CE-märkt (declaration of conformity). En mer omfattande validering skulle göras när autoklaven var nyinstallerad, för att säkerställa så att inte transporten hade påverkat funktionen. Därefter skulle en enklare årlig validering göras. På utbildningsdagen nämndes beloppet 7 000 kr som ungefärlig kostnad för validering. Ett alternativ till validering är att göra sporprov minst två gånger/år.

Om vi kommer till en verksamhet som inte har gjort en validering på plats (t.ex. köpt en begagnad autoklav), men har gjort årliga valideringar så kan vi nöja oss med det. Vi behöver inte kräva att en installationsvalidering. Verksamhetsutövaren har då gjort regelbundna funktionskontroller och vet att autoklaven fungerar. Men om vi kommer till en verksamhet som inte vare sig gjort någon årlig validering eller den mer omfattande installationsvalideringen, kan det finnas skäl att kräva att en validering på plats sker. Verksamhetsutövaren har ju då ingen större koll på att autoklaven faktiskt fungerar som den ska.

Torrsterilisering

En annan metod för sterilisering är torrsterilisering/hetluftssterilisering. Eftersom mikroorganismerna har större motståndskraft mot torr värme än mot fuktig värme görs hetluftssterilisering vid temperaturer på 160 °C eller högre. Det innebär att det material som kan steriliseras med denna metod är begränsad. För torrsterilisering rekommenderas 160 °C i två timmar eller 180 °C i 30 minuter. De angivna tiderna börjar räknas först när steriliseringsbetingelserna uppnåts i alla delar av instrumentet/produkten. Speciella förpackningsmaterial måste användas på grund av den höga temperaturen. En torrsterilisator är i princip en värmeugn med inbyggd termometer, dvs. en vanlig hushållsugn kan duga om den når rätt temperatur.

Vid utbildningsdagen den 8 november 2011 framkom att torrsterilisering inte används så ofta idag vid tatuering och piercing. Torrsterilisatorer förekommer dock ofta vid fotvård.

Funktionskontroll

En autoklav/sterilisator måste kontrolleras regelbundet. För autoklaver kan det göras genom att en s.k. PCD-indikator (processkontroll) läggs tillsammans med godset, antingen vid varje körning eller med viss regelbundenhet. PCD är fortfarande under utveckling och dyrt. Ett enklare alternativ är att kontrollera färgindikator (färgtejp) på varje sterilförpackning – vid tillräcklig temperatur fås ett färgomslag (randig remsa). Detta görs i kombination med sporprov som tas minst två gånger per år.

Försteriliserade instrument

Användning av egen autoklav erfordrar en omfattande kunskap om steriliseringsprocessen och om hantering av sterilt material. Tidigare kunde man skicka instrument till sjukhusens sterilcentraler, men dessa tar inte emot externt gods längre. Ett alternativ är att köpa försteriliserade instrument. Det är då viktigt att verksamhetsutövaren kan visa upp ett DOC-dokument (declaration of conformity) från leverantören. DOC-dokumentet anger vilken sterilisering godset har fått och vilket serienummer varan har.

Om verksamhetsutövaren inte kan uppvisa godtagbara dokument kan denne inte garantera att godset verkligen är sterilt. Verksamhetsutövaren ska då kontakta sin leverantör och be att få DOC-dokumentet för att kunna visa för tillsynsmyndigheten. På utbildningsdagen sades att det numera förekommer mycket piratkopior och att det är svårt att fastställa att en produkt inte är steril. En indikator kan vara om priset är väsentligt lägre än från kända leverantörer.

Sterila instrument, redskap och produkter måste förvaras så att materialet behåller sin sterilitet och inte riskerar att kontamineras. Undvik att ta i en steril förpackning, om den inte ska användas omgående. Det sterilförpackade materialet får inte utsättas för fukt, då detta förstör förpackningens täthet. Det är viktigt att förpackningarna är tydligt märkta med hållbarhet och datum.

För piercing finns särskilda system med försteriliserade smycken, den vanligaste är den s.k. Blomdahlsmetoden. De har tre separata system:

- Håltagning i örat, hela örat utom tragus (hudfliken framför hörselgången p.g.a. stor risk för infektionsspridning till innerörat)
- Håltagning i naveln
- Håltagning i näsan

Blomdahl avråder från all annan användning av sina produkter. Om de används enligt instruktioner ska risken för blodsmitta vara minimal och verksamheten räknas då inte som anmälningspliktig enligt Socialstyrelsen.

Praktiska tips

Fotvård

- Använd skärande verktyg, som t.ex. skalpellblad, av engångstyp. Rengör och desinfektera skaften mellan behandlingarna.
- Sterilisera övriga verktyg, som filar, tänger och liknande, efter varje behandling.
- Rengör borrar med ultraljud eller genom borstning och desinfektera därefter. Innan mekanisk rengöring är det lämpligt att lösa upp hudrester och liknande i svamp-/bakteriedödande lösning.
- Använd helst insatsskydd av engångstyp i fotkaren. I annat fall måste karen rengöras och desinfekteras mellan varje kund.
- Håll ut vatten från fotbad i första hand i särskild utslagsvask, om det inte finns kan det vara acceptabelt att hålla ut vattnet i toaletten. Det viktigaste är att fotbadsvattnet inte hålls ut i diskho där instrument rengörs.
- Använd slipmaskiner som är utrustade med skyddsanordning, t.ex. dammsug eller vattendusch, för att minska halten av damm och sliprester i luften.

Övriga verksamheter med risk för blodsmitta

- Desinfektera den hud eller slemhinna som skall penetreras.
- Använd sterila instrument, nålar, skalpeller etc. som helst är av engångstyp.
- Använd sterila smycken vid piercing/håltagning. Förvara dessa i steril förpackning tills de skall sättas in.
- Använd sterila färglösningar vid tatuering om det är möjligt. Bered färglösningen i höggradigt rena koppar och instrument. Kassera alltid överbliven, använd färglösning.

Skötsel och underhåll m.m.

När man planerar en lokal är det viktigt att man tar hänsyn till materialval och städbarhet. Detta underlättar senare drift, underhåll och städning och kostnaderna för städning och underhåll blir lägre. Olika verksamheter och olika lokaler utsätts för olika mycket slitage. Slitstarka material kan förhindra många senare problem, till exempel fuktskador.

Socialstyrelsens allmänna råd bör en lokal för yrkesmässig hygienisk behandling vara utformad så att rengöring och desinfektion underlättas.

Rengöring av lokaler och inredning

För att hålla en god hygienisk standard i en lokal för yrkesmässig hygienisk verksamhet och minska risken för smittspridning behövs daglig städning av behandlingsrum, toaletter och andra utrymmen. Städningen syftar till att föra bort och minska en rad föroreningar från inomhusmiljön. Damm inomhus kan innehålla många olika ämnen som kan påverka människans hälsa, till exempel mögel, kvalster, bakterier och virus, pollen, pälsdjursallergen, hudflagor, textilfibrer och mineralullsfibrer. Dessutom kan olika kemiska föroreningar finnas bundna på partiklarna.

Arbetsordningen vid städning är lämpligen från ”rent smutsigt” till ”smutsigt smutsigt”. Exempelvis utförs rengöring av speglar, ytor på förvaringsskåp/-bänkar och tvättställ före rengöring av golv och toaletter. Dessutom behöver separat städutrustning användas för olika rum.

För ett bra städresultat erfordras ändamålsenlig utrustning. Till den dagliga städningen används rengöringsmedel och vatten. Ytdesinfektion med kemiska medel är sällan nödvändig. Desinfektion kan dock behövas när det finns risk för att en yta har utsatts för en stor mängd smittämnen.

Goda rutiner för städning och rengöring är en del av egenkontrollen. För att kunna överblicka hur städningen fungerar, behövs ett system för kontroll samt ett schema över daglig städning samt mer periodisk städning (varje vecka, månad, varje halvår etc.) – vad som skall göras, hur ofta och av vem. Städskemat tar lämpligen upp alla typer av utrymmen och all inredning, liksom underhåll och storrengöring. Skador i lokalerna, t.ex. i golvbeläggningen, kan medföra att städning och rengöring försvåras. Det är därför viktigt att verksamhetsutövaren har bra kontroll av underhållet av lokalerna så att skador upptäcks tidigt.

Textil städutrustning behöver vara tvättbar och bytas regelbundet. För skötsel av städtextilier behövs lätt tillgänglig tvättmaskin. Tvättning utförs efter varje användning.

Praktiska tips

Alla verksamheter

- Rengör och desinfektera underlag som kommer i kontakt med hud, t.ex. behandlingsbrets, efter varje kund.

Fotvård

- Rengör behandlingsplatsen mellan varje kund. Desinfektion görs vid behov.

Tvättrutiner m.m.

Utifrån hygieniska aspekter är det lämpligt att engångsmaterial (t.ex. skyddspapper, pappershanddukar) används i stället för textila material så långt det är möjligt. I de fall textila material används är skötseln av dessa viktig för en god hygien i alla typer av yrkesmässig hygienisk verksamhet. Goda tvättrutiner är en del av egenkontrollen.

Handdukar, lakan och liknande som tillhandahålls måste vara rena och hela. Byte av handdukar och andra textilier som kommer i kontakt med hud eller slemhinna sker mellan varje kund och i övrigt vid behov. Textilierna måste tvättas i tillräckligt hög temperatur. För smutstvätt från en vårdavdelning på sjukhus anges en tvättemperatur på 70 °C och att torktumling skall göras direkt. I yrkesmässig hygienisk verksamhet kan det vara lämpligt att handdukar, lakan och dylikt tvättas i 60–70 °C i tio minuter. Detta gäller även för skyddsrockar och andra arbetskläder. Ren tvätt måste vara torr när den läggs till förvaring. I fuktig tvätt kan bakterier och mögel växa till.

Praktiska tips

- Använd rena handdukar och liknande för varje kund.
- Tvätta textilierna i minst 60 °C.
- Använd engångsmaterial när det gäller handdukar, skyddsdukar och liknande som läggs direkt på kundens hud.

Avfallshantering

Vid yrkesmässig hygienisk verksamhet uppstår olika typer av avfall. Det kan uppstå farligt avfall i form av t.ex. kemikalierester och förbrukade rör till solarier. Vissa avfallsslag som förpackningar och el-avfall omfattas av producentansvaret.

Beträffande farligt avfall är det viktigt att avfallet är väl uppmärkt och att förvaringen sker så att risker för människors hälsa och miljön begränsas. Särskilda bestämmelser om farligt avfall finns bl.a. i avfallsförordningen. Där finns regler om anteckningsskyldighet och transporter av farligt avfall. För att få transportera farligt avfall som uppkommit i verksamheten krävs anmälan hos eller tillstånd av länsstyrelsen.

För de olika avfallsslagen finns i varje kommun lokala lösningar med olika typer av källsortering för att ta hand om avfallet. Skärande och stickande avfall betraktas som hushållsavfall men måste emballeras och i övrigt hanteras så att det inte finns risk för att någon skadas. Avfallsföretag som t.ex. Stena och Ragn-Sells erbjuder särskilda behållare och borttransport.

Mer att läsa

Socialstyrelsens vägledning om Egenkontroll vid piercing och tatuering (2011).
Socialstyrelsens allmänna råd om yrkesmässig hygienisk behandling (2006:4)